

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของ ภาคใต้ฝั่งอันดามันตอนล่าง: กรณีศึกษาเกาะกลางและเกาะสุกร

Public participation in solid waste management in community tourism of lower south andaman islands: A case study of Koh Klang and Koh Sukron

กรรณิกา เรืองเดช ขาวสวนศรีเจริญ¹ ธนปนนท์ อัครวิวัฒน์^{1*} อัญชลี พงศ์เกษตร¹ ไพบุลย์ ขาวสวนศรีเจริญ¹
เสาวลักษณ์ คงสนิท¹ วิทยา หลูป¹

Kannika Ruangdej Chaosuansreecharoen¹ Thanapanan Akharawirawa^{1*} Ancharee Pongkaset¹
Paiboon Chaosuansreechroen¹ Saowalak Kongsanit¹ Wittaya Hlupo¹

*Corresponding author: tanapanan@scphtrang.ac.th

(Received: July 29, 2023; Revised: October 18, 2023; Accepted: October 29, 2023)

บทคัดย่อ

เกาะกลาง จังหวัดกระบี่ และเกาะสุกร จังหวัดตรัง เป็นเกาะภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม และอยู่ในแผนปฏิบัติการ "เกาะสะอาด" ของทะเลอันดามัน การวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของภาคใต้ฝั่งอันดามันตอนล่าง กลุ่มตัวอย่าง คือ ครั้วเรือนของเกาะกลาง จำนวน 334 ครั้วเรือน และเกาะสุกร จำนวน 310 ครั้วเรือน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่พัฒนาตามกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟฮอฟ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะกลางภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเกาะสุกรอยู่ในระดับปานกลางและต่ำ เมื่อพิจารณารายละเอียดรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในลำดับแรกของเกาะกลางและเกาะสุกร คือด้านการปฏิบัติ ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.77 (SD = 0.54) และค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 (SD = 0.23) ตามลำดับ รองลงมาคือด้านการรับผลประโยชน์ ค่าคะแนนเฉลี่ยของเกาะกลางเท่ากับ 2.83 (SD = 0.64) และค่าคะแนนเฉลี่ยของเกาะสุกร เท่ากับ 2.56 (SD = 0.38) ส่วนด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้าย คือด้านการประเมินผล (Evaluation) คะแนนเฉลี่ยของเกาะกลางเท่ากับ 2.24 (SD = 0.50) และเกาะสุกรเท่ากับ 1.86 (SD = 0.54) ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของพื้นที่เกาะด้วยการเสริมสร้างความรู้และความตระหนักและสนับสนุนปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การจัดการขยะมูลฝอย, แหล่งท่องเที่ยวชุมชน, ภาคใต้ฝั่งอันดามันตอนล่าง

¹วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง คณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

¹Sirindhorn of Public Health, Trang, Faculty of Public Health and Allied Health Sciences , Praboromarajchanok Institute

Abstract

Koh Klang, Krabi Province and Koh Sukorn, Trang Province are islands under the supervision of local administrative organizations, are promoted as a cultural community tourist attraction, and are in the "Clean Islands" action plan of the Andaman Sea. This cross-sectional survey research aimed to study public participation in solid waste management in the Lower South Andaman Islands community tourism. The samples were representations from 334 households of Koh Sukorn and 310 households of Koh Klang. This research was conducted using a questionnaire according to Cohen and Uphoff. The data were analyzed by descriptive statistics. The research results revealed that the scores of public participations in solid waste management of Koh Klang were moderate both overall and in each dimension. The scores of public participations in solid waste management of Koh Sukron were moderate and low. When considering each dimension, it was found that the implementation dimension was the highest score. The average score of implementations at Koh Klang and Koh Sukron was 2.77 (SD = 0.54) and 2.65 (SD = 0.23), respectively. The next rating score was the received benefits. The average score of received benefits at Koh Klang and Koh Sukron was 2.83 (SD = 0.64) and 2.56 (SD = 0.38), respectively. The evaluation dimension was the lowest score. The average evaluation score at Koh Klang and Koh Sukron was 2.24 (SD = 0.50) and 1.86 (SD = 0.54) respectively. The Subdistrict Administrative Organization has legal authority responsible for collecting, transporting, and disposing of sewage and solid waste in the area. Therefore, the Subdistrict Administrative Organization should enhance public participation in waste management by enhancing people's knowledge and awareness of waste management. In addition, the Subdistrict Administrative Organization provides enabling factors, including budget allocation for waste management.

Keywords: Public participation, Solid waste management, Community tourism, Lower South Andaman Islands



1. บทนำ

พื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามันตอนล่าง ประกอบด้วย จังหวัดกระบี่ และตรัง นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย มีหมู่เกาะและชายหาดที่สวยงาม เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งมีอัตราการท่องเที่ยวมากขึ้นในทุก ๆ ปี ปัญหาและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ตามมาเห็นได้ชัดเจนคือปัญหาขยะมูลฝอย จากผลการศึกษาอัตราการเกิดขยะมูลฝอยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2561 อัตราการเกิดขยะเท่ากับ 1.15 กิโลกรัม/คน/วัน เพิ่มขึ้นเป็น 1.18 กิโลกรัม/คน/วัน ในปี พ.ศ. 2562 และมีแนวโน้มลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2563–2564 โดยอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเท่ากับ 1.05 และ 1.03 กิโลกรัม/คน/วัน ตามลำดับ เนื่องจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศลดลง ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นลดลง แต่ในปี พ.ศ. 2565 อัตราการเกิดขยะมูลฝอยมีแนวโน้มเพิ่มเป็น 1.07 กิโลกรัม/คน/วัน⁽¹⁾ อย่างไรก็ตาม ในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ประชาชนบางส่วนยังคงมีพฤติกรรมการซื้อและบริโภคด้วยการสั่งซื้อสินค้าและอาหารผ่านระบบออนไลน์ทำให้เกิดขยะมูลฝอยประเภทบรรจุภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single use plastic) เพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาเฉพาะปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่เกาะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะนับเป็นสาเหตุลำดับแรก รองลงมาคือขยะที่เกิดจากกิจกรรมของชุมชน และขยะที่ถูกคลื่นลมทะเลพัดพามาจากทะเล ผลการสำรวจปริมาณขยะมูลฝอยบนพื้นที่เกาะโดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคณะนักวิจัยสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย พบว่ามีอัตราการเกิดขยะ 1.51 กิโลกรัม/คน/วัน สัดส่วนประเภทขยะที่พบสูงสุดคือขยะอินทรีย์ คิดเป็นร้อยละ 41 รองลงมาคือขยะพลาสติก⁽²⁾ สอดคล้องกับผลการสำรวจขยะชายหาดของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง⁽³⁾ ในปี พ.ศ. 2564 ได้จัดเก็บขยะที่ตกค้างบนชายหาดทะเลได้รวมทั้งสิ้น 443,987 กิโลกรัม (ประมาณ 444 ตัน) รวมจำนวนขยะ 3,950,904 ชิ้น โดยองค์ประกอบของขยะตกค้างชายฝั่งที่พบมาก 10 อันดับ

แรก ได้แก่ ขวดเครื่องดื่มพลาสติก คิดเป็นร้อยละ 13 ขวดพลาสติกอื่น ๆ ร้อยละ 11 เศษโฟมร้อยละ 8 ขวดเครื่องดื่มแก้วร้อยละ 8 ถังก๊อปปี้ ร้อยละ 8 ห่อ/ถุงอาหารร้อยละ 7 เศษพลาสติกร้อยละ 6 เสื้อผ้า/รองเท้า/เครื่องประดับ/แว่นตา/สร้อยคอร้อยละ 4 กล่องอาหาร/โฟมร้อยละ 4 และกระป๋องเครื่องดื่มร้อยละ 3 รวมคิดเป็นร้อยละ 73 ส่วนที่เหลือเป็นขยะประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 27 และในจำนวนขยะตกค้างชายฝั่งที่เก็บได้ทั้งหมดนี้ส่วนใหญ่เป็นขยะพลาสติกถึงร้อยละ 83 สอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ ทั่วโลกที่พบว่าขยะที่ตกค้างบนชายหาดส่วนใหญ่คือขยะพลาสติก⁽⁴⁻⁶⁾

ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปริมาณขยะในทะเลมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะขยะพลาสติกสำหรับแหล่งที่มาของขยะทะเลมาจาก 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ 1) กิจกรรมต่าง ๆ ในบริเวณชายฝั่งทะเล ในทะเล และตามเกาะต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ของเสียและของเหลือใช้จากชุมชน จากนิคมอุตสาหกรรมหรือโรงงานอุตสาหกรรม ชายฝั่ง แหล่งทิ้งขยะต่าง ๆ ขยะจากเรือและท่าเทียบเรือ ทั้งบริเวณชายฝั่งและในทะเล การขนส่ง การท่องเที่ยว สันทนาการและนันทนาการ และการประมง เป็นต้น 2) ความไม่สมบูรณ์ของการจัดการปัญหาขยะบนบก⁽⁶⁻⁷⁾ ผลกระทบจากขยะทะเลด้านสุขภาพจะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของอาหารในชุมชน เนื่องจากขยะทะเลเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค และก่อให้เกิดการปนเปื้อนอาหารที่มาจากทะเล โดยเฉพาะปัญหาจากขยะพลาสติกขนาดเล็กที่เรียกว่า “ขยะไมโครพลาสติก (Microplastic debris)” ที่สามารถแทรกเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่อาหารของสิ่งมีชีวิตในทะเลและส่งต่อกันเป็นทอด ๆ ตามห่วงโซ่อาหารในทะเล และสามารถส่งต่อมายังอาหารที่มนุษย์บริโภคได้ในที่สุด⁽⁸⁻⁹⁾ และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากขยะทะเลจะถูกพัดพาไปในที่ที่ห่างไกลจากแหล่งกำเนิด โดยคลื่น ลม กระแสน้ำ และน้ำขึ้นน้ำลง ไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน อาจนำไปสู่ปมขัดแย้งระหว่างประเทศอีกด้วย⁽⁷⁾ ดังนั้นประเทศไทยได้กำหนดให้ปัญหาขยะมูลฝอยและขยะทะเลเป็นวาระแห่งชาติ โดยมีแผนบริหารจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรมทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นแผนปฏิบัติการประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559 – 2564 รวมทั้ง Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561 – 2573 และเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบ “แผนปฏิบัติการภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านขยะทะเล ปี พ.ศ. 2564 – 2568 (ASEAN Regional Action Plan for Combating Marine Debris, 2021 – 2025)”⁽¹⁰⁾

“เกาะกลาง” เป็นเกาะเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในตำบลคลองประสงค์ จังหวัดกระบี่ กลางแม่น้ำกระบี่ ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน มีประชากร 4,980 คน⁽¹¹⁾ สำหรับ “เกาะสุกร” ตั้งอยู่ในตำบลเกาะสุกร อำเภอประเหลียน จังหวัดตรัง ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน มีประชากร 1,871 คน⁽¹²⁾ เกาะกลางและเกาะสุกรเป็นเกาะภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นพื้นที่ที่อยู่กลางแม่น้ำกระบี่ และทะเลอันดามันที่ยังไม่มีสะพานเชื่อมต่อระหว่างเกาะกับตำบลรอบนอก ประชากรประกอบอาชีพประมง เกษตรกรรม (ทำนา เลี้ยงสัตว์ สวนยาง สวนผลไม้) ค้าขาย และรับจ้าง สำหรับการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม และเป็นเกาะที่กำหนดอยู่ในแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “เกาะสะอาด” ของทะเลอันดามัน จากการลงไปศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เกาะกลางและเกาะสุกรของทีมนักวิจัยพบว่า การบริหารจัดการขยะมูลฝอยต้นทางสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพในการรณรงค์ สร้างจิตสำนึก และสร้างมาตรการทางสังคมต่าง ๆ ให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอย และรวบรวมขยะรีไซเคิลไปขาย แต่การจัดการขยะกลางทางคือการจัดเก็บ ขนย้าย และปลายทางคือการกำจัดซึ่งเป็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากเป็น อบต. ขนาดเล็ก งบประมาณไม่เพียงพอ และข้อจำกัดด้านพื้นที่เกาะมีน้อย ดังนั้นภาระการจัดการขยะมูลฝอยกลางทางและปลายทางจึงตกมาเป็นของประชาชน โดยเฉพาะขยะทั่วไป เช่น ถุงหรือแก้วพลาสติก โฟม แพมเพิสใช้แล้วของเด็กและผู้ป่วย หรือวัสดุเหลือใช้ที่ขายไม่ได้ ปัญหาที่พบคือชาวบ้านนำขยะมูลฝอยไปกำจัดแบบไม่ถูกวิธี คือนำไป

ทิ้งในพื้นที่สาธารณะ เช่น ถนนข้างทาง ป่าชายเลน และทะเลเมื่อออกไปทำประมง รวมทั้งการเผากลางแจ้ง⁽¹³⁾

การศึกษครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของภาคใต้ฝั่งอันดามันตอนล่าง โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของ โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff)⁽¹⁴⁾ ที่อธิบายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ (Implementation) ด้านการรับผลประโยชน์ (Benefit) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation) สำหรับการเลือกพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนของภาคใต้ฝั่งอันดามันตอนล่างมาศึกษาเลือกแบบมีจุดมุ่งหมายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดมีนโยบายส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่มีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจในภาคชุมชน ได้แก่ เกาะกลาง จังหวัดกระบี่ และเกาะสุกร จังหวัดตรัง ผลการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยนี้ อบต. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เกาะขนาดเล็ก และการกำหนดแนวทางและนโยบายในการสร้างจิตสำนึกของประชาชนของเกาะกลาง และเกาะสุกรได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross - sectional descriptive survey) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของภาคใต้ฝั่งอันดามันตอนล่าง โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นพื้นที่ที่กำหนดอยู่ในแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “เกาะสะอาด” เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และเป็นเกาะที่มีขนาดเล็ก ได้แก่ 3 หมู่บ้านของเกาะกลาง ตำบล

คลองประสงค์ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และ 4 หมู่บ้าน
ของเกาะสุกร ตำบลเกาะสุกร อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครั้วเรือนที่อาศัยอยู่จริงของเกาะกลาง
จำนวน 1,284 ครั้วเรือน และเกาะสุกร จำนวน 957
ครั้วเรือน

คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro
Yamane⁽¹⁵⁾ เก็บตัวอย่างเพิ่มอีกร้อยละ 10 เพื่อเพิ่มอำนาจ
การทดสอบ (Power of the test) ดังนั้น เกาะกลาง
จำนวน 334 ครั้วเรือน และเกาะสุกร จำนวน 310
ครั้วเรือน รวม 644 ครั้วเรือน การสุ่มตัวอย่างครั้วเรือนสุ่ม
แบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) จำแนก
เป็นหมู่บ้าน และคำนวณสัดส่วนจำนวนตัวอย่าง
(Proportional to size)⁽¹⁶⁾ ตามจำนวนครั้วเรือนของแต่ละ
หมู่บ้านในแต่ละเกาะ และสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple
random sampling) ให้ได้ขนาดตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน
ของแต่ละเกาะตามสัดส่วนที่คำนวณ ผู้ให้ข้อมูลของแต่ละ
ครั้วเรือน คือตัวแทนครั้วเรือน ๆ ละ 1 คน โดยกำหนด
คุณสมบัติของตัวแทนครั้วเรือนที่ตอบแบบสอบถาม คือ (1)
เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยของ
ครั้วเรือน (2) อาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 1 ปี และ (3)
ยินดีให้ข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถาม

2.3 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่
พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน
ของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff)⁽¹⁴⁾ แบ่งเป็น
2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย คำถาม
เกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพหลักใน
ปัจจุบัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครั้วเรือน
ระยะเวลาการอยู่ในชุมชน บทบาทในชุมชน (ผู้นำ/แกนนำ
ชุมชนหรือประชาชนทั่วไป) การอบรมเกี่ยวกับการจัดการ
ขยะมูลฝอย และการคัดแยกขยะ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการ
จัดการขยะมูลฝอย จำนวน 20 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน
คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
จำนวน 5 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

(Implementation) จำนวน 5 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมใน
การรับผลประโยชน์ (Benefit) และด้านการมีส่วนร่วมใน
การประเมินผล (Evaluation) จำนวน 5 ข้อ ลักษณะข้อ
คำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ได้แก่ 4 = มาก
ที่สุด 3 = มาก 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

2.3 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content
Validity Index) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบ
ความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน
เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และให้
ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปคำนวณหา
ดัชนีความความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity
Index: CVI) มากกว่า 0.80 และนำแบบสอบถามไปหาค่า
ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำ
แบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับครั้วเรือนในชุมชน
ของเกาะกลางและเกาะสุกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30
คน และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นการมีส่วนร่วมในการ
จัดการขยะมูลฝอย โดยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอ
นบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.75

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive
statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ
(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(Standard deviation) และแบ่งระดับการมีส่วนร่วมใน
การจัดการขยะมูลฝอย จากการแปลความหมายของ
คะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย
ดังนี้

3.00 – 4.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ
มูลฝอยอยู่ในระดับสูง

2.00 – 2.99 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ
มูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง

1.00 – 1.99 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ
มูลฝอยอยู่ในระดับต่ำ⁽¹⁷⁾

ผู้วิจัยทำการทดสอบข้อตั้งก่อนเบื้องต้น
(assumption) เพื่อหาลักษณะการแจกแจงเป็นโค้งปกติ
(normality) ของข้อมูลด้วยการทดสอบสถิติ
Kolmogorov-Smirnov test of normality ผลการ

ทดสอบทางสถิติของข้อมูลการมีส่วนร่วมรายด้านและภาพรวมมีระดับนัยสำคัญสูงกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ (0.05) ($\alpha > 0.05$) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบมีการแจกแจงแบบเป็นโค้งปกติ ดังนั้นการนำเสนอข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้นำเสนอข้อมูลด้วยค่าคะแนนเฉลี่ย (18)

2.5 การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการรับรองวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง รหัสโครงการ P127/2564

3. ผลการวิจัย

3.1 ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างของเกาะกลางและเกาะสุกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 66.20 และร้อยละ 55.80 อายุเฉลี่ยของเกาะกลาง 47.09 ปี (SD = 12.58) เกาะกลาง 46.00 ปี (SD = 14.65) การศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่ของเกาะกลางและเกาะสุกร คือระดับประถมศึกษา ร้อยละ 43.10 และร้อยละ 45.80 อาชีพหลักส่วนใหญ่ของเกาะกลาง คือ ค้าขาย ร้อยละ 23.70 เกาะสุกรส่วนใหญ่คืออาชีพรับจ้างร้อยละ 32.30 รายได้เฉลี่ยของเกาะกลาง 10,245 บาท/เดือน (SD = 6,297.50) เกาะสุกร 7,925.08 บาท/เดือน (SD = 5,735.22) เกาะกลางมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.46 คน (SD = 1.94) เกาะสุกร 3.84 คน (SD = 1.56)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 644)

ตัวแปร	เกาะกลาง (n = 334)		เกาะสุกร (n = 310)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	113	33.80	137	44.20
หญิง	221	66.20	173	55.80
อายุ (ปี)	Mean $\pm$ SD = 47.09 $\pm$ 12.58, Median (max-min) = 48 (15-79)		Mean $\pm$ SD = 46.09 $\pm$ 14.95, Median (max-min) = 47 (15-98)	
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้รับการศึกษาในระบบ	19	5.70	2	0.60
ประถมศึกษา	147	43.10	142	45.80
มัธยมศึกษาตอนต้น	75	22.50	22	7.10
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	49	14.70	69	22.30
อนุปริญญา/ปวส.	18	5.40	15	4.80
ปริญญาตรีขึ้นไป	26	7.80	60	19.40

ระยะเวลาอาศัยอยู่เกาะกลางเฉลี่ย 44.64 ปี (SD = 15.10) เกาะสุกรเฉลี่ย 44.94 ปี (SD = 15.80) ส่วนใหญ่เกาะกลางและเกาะสุกรไม่มีบทบาทในชุมชน ร้อยละ 78.40 และร้อยละ 90.00 ส่วนใหญ่เกาะกลางและเกาะสุกรไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ร้อยละ 57.50 และร้อยละ 56.80 เกาะกลางส่วนใหญ่ครัวเรือนมีการคัดแยกขยะมูลฝอยร้อยละ 61.10 ขณะที่เกาะสุกรครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยร้อยละ 61.60 ดังแสดงในตารางที่ 1

3.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะกลางภาพรวมและรายด้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในลำดับแรก คือด้านการปฏิบัติ (Implementation) รองลงมาคือด้านการรับผลประโยชน์ (Benefit) ส่วนด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้าย คือ ด้านการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะสุกรภาพรวม ด้านการปฏิบัติ (Implementation) และด้านการรับผลประโยชน์ (Benefit) มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการตัดสินใจ (Decision Making) และด้านการประเมินผล (Evaluation) มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตัวแปร	เกาะกลาง (n = 334)		เกาะสุกร (n = 310)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลักในปัจจุบัน				
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	29	8.70	42	13.50
เลี้ยงสัตว์	4	1.20	26	8.39
ทำนา/สวนยาง	19	5.70	30	9.68
ประมง	40	11.98	54	17.40
รับจ้าง	64	19.16	100	32.30
ค้าขาย	79	23.70	58	18.10
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	8	2.40	2	0.60
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	Mean ± SD =10,245 ± 6,297.50		Mean ± SD = 7,925.08 ± 5,735.22,	
	Median (max-min) = 10,000 (0 -70,000)		Median (max-min) = 6,000 (1,000-30,000)	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	Mean ± SD = 4.46 ± 1.94,		Mean ± SD = 3.84 ± 1.56, Median (max-	
	Median (max - min) = 4 (1-18)		min) = 4 (1-9)	
ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน (ปี)	Mean ± SD = 44.64 ± 15.1, Median		Mean ± SD = 44.94 ± 15.80, Median	
	(max - min) = 47 (1-79)		(max-min) = 47 (2-98)	
บทบาทในชุมชน				
ไม่มี	262	78.40	279	90.00
มี	72	21.60	31	10.00
การอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย				
เคย	142	42.50	134	43.20
ไม่เคย	192	57.50	176	56.80
การคัดแยกขยะมูลฝอย				
เคย	204	61.10	119	38.40
ไม่เคย	130	38.90	191	61.60

หมายเหตุ: Mean = ค่าเฉลี่ย, SD = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, Median = ค่ามัธยฐาน, max = ค่าสูงสุด, min = ค่าต่ำสุด

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะกลางและเกาะสุกรรายด้าน และภาพรวม

ข้อคำถาม	เกาะกลาง		เกาะสุกร	
	Mean $\pm$ SD	แปลผล	Mean $\pm$ SD	แปลผล
1. ด้านการตัดสินใจ (Decision Making)	2.54 $\pm$ 0.59	ปานกลาง	1.90 $\pm$ 0.54	ต่ำ
2. ด้านการปฏิบัติการ (Implementation)	2.90 $\pm$ 0.59	ปานกลาง	2.65 $\pm$ 0.23	ปานกลาง
3. ด้านการรับผลประโยชน์ (Benefit)	2.83 $\pm$ 0.64	ปานกลาง	2.56 $\pm$ 0.38	ปานกลาง
4. ด้านการประเมินผล (Evaluation)	2.24 $\pm$ 0.50	ปานกลาง	1.86 $\pm$ 0.54	ต่ำ
ภาพรวม	2.62$\pm$0.45	ปานกลาง	2.24$\pm$0.34	ปานกลาง

การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision Making) ในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะกลาง พบว่ามีรายข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ คือ “มีส่วนร่วมในการแจ้งให้ อบต. ทราบ เมื่อพบว่ามีกรลักลอบการทิ้งขยะมูลฝอยในบริเวณชายหาด ทะเล หรือ

แหล่งน้ำต่าง ๆ” และ “มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของ อบต.” สำหรับการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision Making) ในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะสุกร พบว่าทุกรายข้อมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ (ตารางที่ 3)

การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation) ในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะกลาง พบว่ามีรายชื่อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือ “มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนโดยไม่เผาขยะมูลฝอยในที่โล่งแจ้ง หรือพื้นที่สาธารณะ” “มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนโดยการนำขยะมูลฝอยในครัวเรือนไปทิ้งในจุดที่กำหนด” สำหรับการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation) ในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะสุกร พบว่าทุกรายชื่อมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 3)

การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefit) ในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะกลาง มีรายชื่อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือ “มีส่วนร่วมในการลดขยะมูลฝอย เช่น ขวดพลาสติก ขวดแก้ว หรือถุงพลาสติกที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่” สำหรับการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefit) ในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะสุกร พบว่าทุกรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 3)

การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation) ในการจัดการขยะมูลฝอยประชาชนของเกาะกลาง พบว่ามีรายชื่อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ คือ “มีส่วนร่วมในการแจ้งให้ อบต. ทราบ เมื่อพบว่ามีกรลักลอบการทิ้งขยะมูลฝอยในบริเวณชายหาด ทะเล หรือแหล่งน้ำต่าง ๆ” “มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของ อบต.” สำหรับการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation) ในการจัดการขยะมูลฝอยประชาชนของเกาะสุกร พบว่ามีรายชื่อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ คือ “มีส่วนร่วมในการประเมินปริมาณและประเภทของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนของท่าน” “มีส่วนร่วมในการแจ้งให้ อบต. ทราบ เมื่อพบว่ามีกรลักลอบการทิ้งขยะมูลฝอยในพื้นที่ป่า หรือพื้นที่สาธารณะ” “มีส่วนร่วมในการแจ้งให้ อบต. ทราบ เมื่อพบว่ามีกรลักลอบการทิ้งขยะมูลฝอยในบริเวณชายหาด ทะเล หรือแหล่งน้ำต่าง ๆ” และ “มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของ อบต.” (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะกลางและเกาะสุกร จำแนกรายชื่อ

ข้อคำถาม	เกาะกลาง		เกาะสุกร	
	Mean ± SD	แปลผล	Mean ± SD	แปลผล
ด้านการตัดสินใจ (Decision Making)				
1. เข้าร่วมการประชุมประชาคมเพื่อเสนอปัญหาและความต้องการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนร่วมกับ อบต.	2.49±0.65	ปานกลาง	1.96±0.63	ต่ำ
2. ร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนเพื่อจัดทำโครงการ/กิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอย	2.46±0.64	ปานกลาง	1.96±0.67	ต่ำ
3. ร่วมในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจรของ อบต.	2.41±0.65	ปานกลาง	1.88±0.68	ต่ำ
4. ร่วมในการวางแผนงาน/โครงการเพื่อแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน	2.64±0.65	ปานกลาง	1.92±0.73	ต่ำ
5. ร่วมในการจัดตั้งกฎกติกาในการทิ้งขยะมูลฝอยของครัวเรือนในชุมชน	2.68±0.66	ปานกลาง	1.75±0.43	ต่ำ
ด้านการปฏิบัติการ (Implementation)				
1. ร่วมปฏิบัติกิจกรรมในการรณรงค์และร่วมเก็บขยะมูลฝอยในชุมชนร่วมกับ อบต.	2.84±0.56	ปานกลาง	2.74±0.54	ปานกลาง
2. ร่วมคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย เช่น เศษกระดาษ พลาสติก ขวดแก้ว หรือขยะมีพิษ เพื่อลดการกำจัดขยะมูลฝอยของครัวเรือน	2.87±0.57	ปานกลาง	2.79±0.52	ปานกลาง
3. ร่วมใช้ถุงผ้า ปิ่นโต หรือตะกร้า มาซื้อสินค้าเพื่อลดการใช้ถุงพลาสติก และกล่องโฟม	2.80±0.62	ปานกลาง	2.24±0.59	ปานกลาง

ข้อคำถาม	เกาะกลาง		เกาะสุกร	
	Mean $\pm$ SD	แปลผล	Mean $\pm$ SD	แปลผล
4. ร่วมในการปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนโดยไม่เผาขยะมูลฝอยในที่โล่งแจ้งหรือพื้นที่สาธารณะ	3.01 $\pm$ 1.75	สูง	2.49 $\pm$ 0.50	ปานกลาง
5. ร่วมในการปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนโดยการนำขยะมูลฝอยในครัวเรือนไปทิ้งในจุดที่กำหนด	3.00 $\pm$ 0.51	สูง	2.95 $\pm$ 0.22	ปานกลาง
ด้านการรับผลประโยชน์ (Benefit)				ปานกลาง
1. ร่วมในการลดขยะมูลฝอย เช่น ขวดพลาสติก ขวดแก้ว หรือถุงพลาสติกที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่	3.10 $\pm$ 1.72	สูง	2.92 $\pm$ 0.27	ปานกลาง
2. ร่วมซื้อผลิตภัณฑ์ชนิดเติมแบบถุงพลาสติกมาใช้แทนการซื้อผลิตภัณฑ์แบบขวด ทำให้ลดรายจ่าย เช่น น้ำยาปรับผ้านุ่ม	2.86 $\pm$ 0.65	ปานกลาง	2.23 $\pm$ 0.63	ปานกลาง
3. ร่วมในการไม่ทิ้งขยะมูลฝอยรอบบ้านหรือใต้ถุนบ้านเพื่อป้องกันแหล่งเพาะพันธุ์ของยุง แมลงวัน หรือหนู	2.93 $\pm$ 0.63	ปานกลาง	2.23 $\pm$ 0.58	ปานกลาง
4. ร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนแล้วนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้	2.61 $\pm$ 0.75	ปานกลาง	2.43 $\pm$ 0.83	ปานกลาง
5. ร่วมในการไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงชายหาด ทะเล หรือสถานที่สาธารณะเพื่อความสะอาดเรียบร้อยของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน	2.63 $\pm$ 0.78	ปานกลาง	2.99 $\pm$ 0.86	ปานกลาง
ด้านการประเมินผล				ปานกลาง
1. ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอยของ อบต. ให้ อบต. ทราบ	2.41 $\pm$ 0.73	ปานกลาง	2.02 $\pm$ 0.63	ปานกลาง
2. ร่วมในการประเมินปริมาณและประเภทของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน	2.36 $\pm$ 0.75	ปานกลาง	1.65 $\pm$ 0.53	ต่ำ
3. ร่วมในการแจ้งให้ อบต. ทราบ เมื่อพบว่ามีกรลักลอบการทิ้งขยะมูลฝอยในพื้นที่ป่า หรือพื้นที่สาธารณะ	2.49 $\pm$ 0.79	ปานกลาง	1.83 $\pm$ 0.81	ต่ำ
4. ร่วมในการแจ้งให้ อบต. ทราบ เมื่อพบว่ามีกรลักลอบการทิ้งขยะมูลฝอยในบริเวณชายหาด ทะเล หรือแหล่งน้ำต่าง ๆ	1.94 $\pm$ 0.63	ต่ำ	1.89 $\pm$ 0.79	ต่ำ
5. ร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนของ อบต.	1.98 $\pm$ 0.53	ต่ำ	1.89 $\pm$ 0.52	ต่ำ

4. อภิปรายผล

เกาะกลางและเกาะสุกรมีบริบทที่คล้ายคลึงกันคือเป็นเกาะภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการจัดการขยะมูลฝอย เป็นเกาะที่กำหนดอยู่ในแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "เกาะสะอาด" ของทะเลอันดามัน เป็นเกาะขนาดเล็กไม่มีสะพานเชื่อมต่อกับแผ่นดินใหญ่ เดินทางไปเกาะด้วยการโดยสารเรือรับจ้าง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืช ส่วนการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากกว่าการทำกิจกรรมบนชายหาดหรือเล่นน้ำในทะเล ข้อแตกต่างกันคือเกาะกลางเป็นเกาะที่ติดต่อกับเทศบาลเมืองกระบี่ใช้เวลาเดินทางข้ามเกาะมายังเทศบาลเมืองกระบี่ประมาณ 5 นาที ส่วนเกาะสุกรห่างจากตัวเมืองตรัง ประมาณ 60 กิโลเมตร

การเดินทางข้ามเกาะมายังแผ่นดินใหญ่ใช้เวลาประมาณ 25 นาที ขึ้นรถที่ท่าเทียบเรือตาชะเพื่อเดินทางต่อเข้าเมืองตรัง ประชากรและครัวเรือนของเกาะกลางมากกว่าเกาะสุกร แต่พื้นที่ของเกาะสุกรมากกว่าเกาะกลาง ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนรายด้าน ภาพรวม และรายข้อของเกาะกลางและเกาะสุกรมีความแตกต่างกัน โดยพบว่าประชาชนของเกาะกลางมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยภาพรวม และรายด้านทุกด้านสูงกว่าประชาชนของเกาะสุกร ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ทีมนักวิจัยได้ลงไปสัมภาษณ์เจาะลึกประชาชนและแกนนำในชุมชน พบว่า พื้นที่เกาะกลางจะมีองค์กรภาครัฐและเอกชนลงมาทำกิจกรรมเกี่ยวกับการลดและคัดแยกขยะมูลฝอย และการรณรงค์การลด การคัดแยกขยะมูลฝอย และ

รวบรวมขยะรีไซเคิลไว้ขายอย่างสม่ำเสมอจาก อบต. เพราะในพื้นที่เกาะกลางไม่มีพื้นที่สำหรับกำจัดขยะมูลฝอยชาวบ้านต้องรับภาระรวบรวม หรือจ้างคนขนย้ายและนำไปทิ้งรวมไว้ที่จุดที่เทศบาลเมืองกระบี่กำหนด ขณะที่เกาะสุกรจากการสัมภาษณ์เจาะลึกประชาชนและแกนนำชุมชนข้อมูลสอดคล้องกันว่า ก่อนปี พ.ศ. 2565 การกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการเผาในเตาเผาในพื้นที่เกาะ การจัดเก็บและขนย้ายโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตามจุดรวบรวมขยะมูลฝอยในชุมชน 12 จุด แต่เมื่อเกิดปัญหาเตาเผาขยะชำรุด เนื่องจากไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอย ขยะบางประเภทไม่เหมาะสมเผาด้วยเตาเผา การซ่อมบำรุงต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ทำให้ อบต. ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากเป็น อบต. ขนาดเล็ก ดังนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ค่อนข้างจะรับรู้ว่าการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเป็นความรับผิดชอบของท้องถิ่น และเรียกร้องให้ อบต. กลับมาจัดการและแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน ตลอดจนการรณรงค์เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยบนพื้นที่เกาะสุกรมีไม่ทั่วถึง⁽¹³⁾ แตกต่างจากการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยบนเกาะนกแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท่าข้าม ในเขตเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราพบว่าชาวบ้านไม่เห็นด้วยถึงร้อยละ 53.30 ว่าการแก้ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ⁽¹⁹⁾

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะกลางและเกาะสุกร ด้านการตัดสินใจ (Decision Making) และด้านการประเมินผล (Evaluation) มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าอีก 2 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลสำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับน้อย⁽²⁰⁾ โดยโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff)⁽¹⁴⁾ ได้อธิบายไว้ว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการหรือกิจกรรมของชุมชน และจะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครต่าง ๆ ซึ่งเกาะกลางมีกลุ่มจิตอาสาที่ออกกำลังกายตอนเช้า และนักเรียนของโรงเรียนปอเนาะอันฮารุลอูลุม

(ปอเนาะบ้านคลองกำ) ที่ช่วยเก็บขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งบนถนนในหมู่บ้าน⁽¹³⁾ เช่นเดียวกับเครือข่ายชุมชนที่สามารถดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับขยะมูลฝอยบนเกาะนกได้⁽¹⁹⁾ อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision Making) ของประชาชนบนเกาะกลางให้เพิ่มมากขึ้นคือ “การมีส่วนร่วมในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจรของ อบต.” ส่วนเกาะสุกร การมีส่วนร่วมที่ต้องเร่งดำเนินการ คือ “การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกฎกติกาในการทิ้งขยะมูลฝอยของครัวเรือนในชุมชน” ตามแนวปฏิบัติของการจัดการขยะบนเกาะที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า “ประชุมสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมวางกฎระเบียบในการจัดการและคัดแยกขยะอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับสำหรับนำไปปฏิบัติร่วมกัน” และ “จัดทำประกาศเพื่อบังคับใช้ดำเนินการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องรับทราบอย่างชัดเจนและทั่วถึง และขอความร่วมมือผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือเทศบัญญัติร่วมกัน”⁽²¹⁾

การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation) ผลการศึกษาพบว่า ทั้งเกาะกลางและเกาะสุกรมีค่าคะแนนต่ำที่สุด สิ่งที่ควรส่งเสริมเป็นอันดับแรก ๆ คือ “การมีส่วนร่วมในการแจ้งให้ อบต. ทราบ เมื่อพบว่ามีการลักลอบการทิ้งขยะมูลฝอยในบริเวณชายหาด ทะเล หรือแหล่งน้ำต่าง ๆ” เนื่องจากการลงพื้นที่ของทีมนักวิจัยพบว่ามีกรลักลอบทิ้งขยะมูลฝอยในป่าชายเลน และพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งการสัมภาษณ์เจาะลึกพบว่าชาวบ้านที่มีอาชีพประมงจะนำขยะมูลฝอยไปทิ้งทะเลเมื่อออกเรือไปจับสัตว์น้ำในทะเลสำหรับเกาะสุกร ในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการตั้งกติกาชุมชน เช่น “ห้ามทิ้งขยะในที่สาธารณะและการปฏิบัติตามกฎสำหรับผู้ละเมิดไม่เกิน 500 บาท”⁽²²⁾ ซึ่งกฎกติกาชุมชนของเกาะสุกรเหล่านี้ยังไม่มีนำไปสู่การปฏิบัติจริง นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะแนวปฏิบัติในการจัดการขยะบนเกาะสำหรับกรณีการลักลอบทิ้งขยะมูลฝอยในทะเล เช่น กรณีของเทศบาลตำบลเกาะสีชังได้ขยายพื้นที่เทศบาลจากพื้นที่บนเกาะออกไปในทะเล เพื่อให้เทศบาลมีอำนาจในการจัดการขยะที่มีการลักลอบทิ้งขยะลงในทะเล

การมีส่วนร่วมด้านปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนบนเกาะกลางและเกาะสุกร แม้ว่าประชาชนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ข้อที่ต้องเร่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยคือ “มีส่วนร่วมใช้ถุงผ้า ปิ่นโต หรือตะกร้า มาซื้อสินค้าเพื่อลดการใช้ถุงพลาสติก และกล่องโฟม” ซึ่งแนวปฏิบัติที่ดีของการจัดการขยะมูลฝอยทั่วไปบนพื้นที่เกาะ คือ การลดหรือเลิกใช้โฟมและพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว ประชาชนในพื้นที่เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการผลิตขยะมูลฝอย จะต้องปรับพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันรณรงค์สร้างความตระหนักในการลดปริมาณขยะจากการใช้บรรจุภัณฑ์ที่เกินความจำเป็น การใช้กล่องข้าวแทนกล่องโฟม หรือการพกขวดน้ำดื่มส่วนตัวแทนการซื้อน้ำดื่มที่ต้องสิ้นเปลืองแก้วพลาสติกและหลอดดูด และสถาบันการศึกษาต้องสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกเหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน

การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefit) ในการจัดการขยะมูลฝอย ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในลำดับสุดท้าย คือ “มีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนแล้วนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้” เนื่องจากขยะรีไซเคิลมีราคาซื้อที่ต่ำกว่าพื้นที่บนบกทั้งเกาะกลางและเกาะสุกร ปัญหานี้พบเช่นเดียวกับพื้นที่เกาะอื่น ๆ ซึ่งมีข้อเสนอแนวปฏิบัติในการจัดการขยะบนเกาะไว้เกี่ยวกับการจัดการขยะรีไซเคิล โดย “ปรึกษาหารือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการรับซื้อของเก่ารายย่อยและชาเล้ง เพื่อหารูปแบบวิธีการสนับสนุนค่าขนส่งที่เหมาะสมและทำได้จริง” และ “แสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์การภาครัฐ และเอกชนทั้งในและต่างประเทศร่วมสนับสนุนงบประมาณสนับสนุนค่าขนส่ง”⁽²¹⁾

ปัญหาการลักลอบทิ้งขยะมูลฝอยในบริเวณชายหาดทะเล หรือแหล่งน้ำต่าง ๆ รวมทั้งการเผาในที่โล่งแจ้ง แม้ว่าข้อมูลจากเกาะกลาง “มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนโดยไม่เผาขยะมูลฝอยในที่โล่งแจ้ง หรือพื้นที่สาธารณะ” อยู่ในระดับสูง แต่ก็พบร่องรอยการเผาขยะมูลฝอยกลางแจ้งของหมู่ 2 และหมู่ 3 ที่บ้านเรือนตั้งอยู่ห่างกันและมีพื้นที่ในการเผาขยะมูลฝอย ชาวบ้าน

ตระหนักถึงปัญหามลพิษทางอากาศแต่การกำจัดขยะให้หมดไปจากครัวเรือนสำคัญกว่า⁽¹³⁾ ดังนั้นการกำจัดขยะมูลฝอยของเกาะกลางและเกาะสุกรยังไม่เหมาะสม นำมาซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขยะพลาสติกถูกทิ้งลงทะเล และมลพิษทางอากาศ ดังนั้นการจะสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนของเกาะสุกรและเกาะกลาง เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ และการที่ อบต. ขนาดเล็กจึงมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและข้อจำกัดไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยบนเกาะ ต้องขนย้ายขยะมูลฝอยไปกำจัดบนบกซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง การจัดการขยะมูลฝอยของเกาะกลางและเกาะสุกรจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน และนำเสนอแนะแนวปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยบนพื้นที่เกาะไว้ 12 ข้อมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่เกาะกลางและเกาะสุกร คือ “(1) การประกาศลดหรือเลิกใช้โฟมและพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (2) การนำขยะหรือวัสดุหลังการใช้งานมาใช้ประโยชน์หรือสร้างรายได้ (3) การกำหนดกฎระเบียบให้มีการคัดแยกขยะและจัดการขยะอย่างเหมาะสม (4) การสร้างความร่วมมือกับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง (5) การส่งเสริมบทบาทผู้ประกอบการรับซื้อของเก่า (6) การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (7) การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและระยะเวลาการพักค้างบนเกาะ (8) การกำหนดให้นักท่องเที่ยวนำขยะกลับไปทิ้งบนฝั่ง (9) การใช้รถหรือเรือขนส่งสินค้ามาและขนขยะรีไซเคิลกลับไปฝั่ง (10) การสนับสนุนค่าขนส่งขยะให้เข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล (11) การร่วมมือเก็บขยะชายหาดและใต้ทะเล และ (12) การแบ่งพื้นที่และกำกับดูแลการจัดการขยะอย่างครอบคลุม”⁽²¹⁾

5. สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษา พบว่าประชาชนบนเกาะกลางมีกลุ่มจิตอาสา และโรงเรียนปอเนาะในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการเก็บขยะมูลฝอยที่ทิ้งในชุมชน อบต. จึงควรสนับสนุนการดำเนินการให้มีความเข้มแข็งและต่อเนื่อง ทั้งการสนับสนุนลดค่าใช้จ่ายขยะมูลฝอย หรือการช่วยขนย้ายขยะมูลฝอยที่เก็บได้ไปกำจัดบนบก รวมทั้งจัดประชุมสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกฎกติกาชุมชนในการจัดการและคัดแยกขยะ

อย่างเหมาะสม ให้เป็นที่ยอมรับและต้องควบคุมและกำกับ
ให้นำไปปฏิบัติจริงอย่างเคร่งครัด ถ้ากรณีไม่ปฏิบัติตามต้อง
มีมาตรการลงโทษ อบต. ต้องแสวงหาความร่วมมือจาก
ภาครัฐและเอกชนภายนอกมาช่วยดำเนินการเสริมสร้าง
ความรู้และความตระหนักในการจัดการขยะมูลฝอยแก่
ประชาชน และสนับสนุนปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การมีถังขยะแยก
ชนิดตามจุดต่าง ๆ มีพนักงานและรถจัดเก็บขยะมูลฝอย
จัดสรรงบประมาณจากท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย มี
ธนาคารขยะ มีกลุ่มทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหาร มีร้านหรือซา
เล้งรับซื้อของเก่า และมีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยจะเป็นเตาเผา
ขยะหรือพื้นที่ฝังกลบขยะมูลฝอยในพื้นที่เกาะกลาง และ
เกาะสุกร โดยทาง อบต. ต้องนำแนวปฏิบัติในการลดหรือ
เลิกใช้โฟมและพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว และการจัดการ
กับขยะรีไซเคิลและการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่โดย
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพื้นที่เกาะที่มีแนวปฏิบัติที่ดี และ
นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่เกาะกลางและเกาะ
สุกรต่อไป

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย
การศึกษาและวิเคราะห์ปริมาณ องค์ประกอบทางกายภาพ
และการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของ
ภาคใต้ฝั่งอันดามันตอนล่าง ที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก
งบประมาณ ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
ปีงบประมาณ 2565

7. เอกสารอ้างอิง

1. กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุม
มลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม;
2566.
2. วิลาวรรณ น้อยภา, ประดิษฐ์ บุญปลอด. ขยะและขยะ
พลาสติกเกาะลันตา: ปัญหาที่รอการมีส่วนร่วมกัน
แก้ไข. Thai SCP Network Newsletter. 2565; 2(5):
7-8.
3. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สถานภาพขยะ
ทะเล (2564) [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม

2565] แหล่งข้อมูล :

https://km.dmcr.go.th/c_260/d_19695

4. Hengstmann E, Gräwe D, Tamminga M,
Fischeret EK. Marine litter abundance and
distribution on beaches on the Isle of Rügen
considering the influence of exposition,
morphology and recreational activities. Marine
Pollution Bulletin. 2016; 115(1-2): 297-306.
5. Zhang Y, Leu Y-R, Aitken RJ, Riedike M.
Inventory of engineered nanoparticle-
containing consumer products available in the
Singapore retail market and likelihood of
release into the aquatic environment. Int. J.
Environ. Res. Public Health. 2015; 12: 8717-
8743.
6. Jambeck JR, Geyer R, Wilcox C, Siegler TR,
Perryman M, Andrady A, Narayan R, Law KL.
Marine pollution. Plastic waste inputs from
land into the ocean. Science. 2015;
347(6223):768-71.
7. Veiga JM, Fleet D, Kinsey S, Nilsson P,
Vlachogianni T, Werner S, et al. Identifying
sources of marine litter. MSFD GES TG Marine
Litter Thematic Report. 2016.
8. เผติศักดิ์ จารยะพันธุ์, นิติวศ์ เทพวานิชย์, วิภาดา
ลลิตภัทรกิจ. วิฤตขยะทะเลไทย...ใครว่าเรื่องเล็ก.
จดหมายข่าวประชาคมวิจัย. 2560; 136(23).
9. Mamun AA, Prasetya TAE, Dewi ID, Ahmad M.
Microplastics in human food chains: Food
becoming a threat to health safety. 2023; 858.
10. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. การบริหารจัดการ
ขยะทะเล [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม
2566] แหล่งข้อมูล [https://projects.dmcr.go.th/
miniprojects/198/news/367/detail/49679](https://projects.dmcr.go.th/miniprojects/198/news/367/detail/49679).

11. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองประสงค์. ข้อมูลทั่วไปของเกาะกลาง ตำบลคลองประสงค์ [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2565] แหล่งข้อมูล: <https://klongprasong.go.th/default.asp>
12. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสุกร. ข้อมูลทั่วไปของเกาะสุกร [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้น 12 มกราคม 2565] แหล่งข้อมูล: <http://www.kohsukorn.go.th/index.php>
13. กรรณิกา เรืองเดช ขาวสวนศรีเจริญ, อัญชลี พงศ์เกษตร, ธนปนนท์ อัครวิวัฒน์, ไพบุลย์ ขาวสวนศรีเจริญ, เสาวลักษณ์ คงสนิท, วิทยา หลูโป. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการศึกษาและวิเคราะห์ปริมาณ องค์ประกอบทางกายภาพ และการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของภาคใต้ฝั่งอันดามัน ตอนล่าง. ตรัง. วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง คณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก; 2566.
14. Cohen JM, Uphoff, N.T. Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University; 1981.
15. Yamane, T. Statistics an introductory analysis. New York Harper & Row; 1973.
16. บุญเรียง ขจรศิลป์. วิธีวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการศึกษา; 2534.
17. Best JW. Research in Education. 3 rd ed. Englewood cliffs, New Jersey: Prentice. Hall Inc; 1981.
18. Clinch JJ, Keselman HJ. Parametric alternatives to the analysis of variance. Journal of educational statistics. 1982; 7(3): 207-14.
19. จงกร มหาดเล็ก, ปิยะวดีกิ่งมาลา. การจัดการขยะมูลฝอยบนเกาะนกแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท่าข้ามในเขตเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. 2563; 12(2): 297-311.
20. นฤนาท ยืนยง, พิษขานาถ เงินดีเจริญ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลสำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2565; 12(2): 279-97.
21. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 12 เกาะ 12 แนวปฏิบัติในการจัดการขยะ. กรุงเทพฯ: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย; 2566.
22. เขตสุขภาพเพื่อประชาชนภาคใต้. กติการ่วมของชุมชนเพื่อการจัดการขยะบนเกาะสุกร [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2566] แหล่งข้อมูล: <https://www.ahsouth.com/paper/785>.

